

Johannes de dooper onthoofd

Periodethema: de rondwandeling
Matthéüs 14: 1-12

UITLEG VAN DE TEKST

De geschiedenis begint met te vertellen dat Herodes, de viervorst, het gerucht over Jezus heeft gehoord. Er wordt druk gesproken over het optreden van de Heiland in Galilea, waarover in de vorige hoofdstukken van Matthéüs is verteld. Mensen zijn erg onder de indruk van de wonderen die Jezus deed.

De dienaren van Herodes denken dat de Profeet uit Galilea Johannes de Doper is, die opgestaan is uit de doden. Vanwege zijn opstanding zou Johannes nu in staat zijn grote krachten te doen (vers 2). De gedachte dat Jezus de opgestane Johannes was, komen we o.a. ook tegen in Matth. 16: 14.

Nog niet eerder had de evangelist gesproken over de dood van Johannes de Doper. Daarom voegt hij hier een relaas van de gebeurtenissen die tot deze dood geleid hebben in. Het begon allemaal met de gevangenneming van Johannes de Doper door Herodes, de viervorst. In de evangeliebeschrijvingen en in Handelingen komen we diverse Herodessen tegen. De eerste Herodes komen we tegen rondom de geboorte van de Heere Jezus. Deze Herodes veinsde interesse voor de boodschap van de wijzen uit het Oosten, maar was heimelijk van plan het geboren Kind te doden. Uiteindelijk doodt hij alle kinderen in Bethlehem (Matth. 2). Hij wordt ook wel Herodes de Grote genoemd, omdat hij de stichter is van dit koningshuis. Hij was van geboorte geen Jood, maar een Edomiet (Idumeeër) en was door zijn huwelijk familie geworden van de belangrijkste Joodse priester-vorst. Uiteindelijk wordt hij met behulp van de Romeinen koning over Israël. Herodes de Grote regeerde van 36-4 v. Chr. over Israël (de Heere Jezus is dus ongeveer in 6 v. Chr. geboren en niet in het jaar 0!). De Herodes die we in Matth. 14 tegenkomen is een zoon van Herodes de Grote.

Hij wordt viervorst genoemd, omdat hij over een vierde deel van het koninkrijk van zijn vader regeerde. Deze Herodes wordt ook Herodes Antipas genoemd en regeerde van 4 v. Chr. - 39 na Chr. over Galilea en Perea. Hij was een wreed en egoïstisch man, zoals we ook wel uit deze geschiedenis te weten komen. In Hand. 12 en 25 gaat het weer over andere Herodessen; hen laten we nu buiten beschouwing. Herodes heeft het gerucht over Jezus gehoord. Jezus' werken maakten het geweten van Herodes wakker aangaande de moord op Johannes. Dat Johannes gevangengenomen was, lezen we al in Matth. 4: 12. De reden van deze gevangenneming was gelegen in de onomwonden veroordeling door Johannes van Herodes' overspel met de vrouw van diens broer (vers 3). Herodes had de vrouw van zijn halfbroer Filippus tot de zijne gemaakt. Filippus regeerde over een ander stuk van het oorspronkelijke koninkrijk van hun vader, namelijk Iturea en Trachonitis (zie Luk. 3: 1). De vrouw van Filippus heette Herodias. Deze Herodias was nu dus de vrouw van Herodes Antipas. Zijn eigen vrouw had Herodes Antipas ruw verstoten en naar haar vader teruggestuurd. Vers 4. Van Johannes de Doper weten we dat hij een goede dienaar van God was. Hij zag geen mensen naar de ogen, maar verkondigde aan ieder mens de eis van Gods wet (Matth. 3). Ook tegen Herodes Antipas was Johannes de Doper eerlijk. Scherp zei hij tegen hem dat het ongeoorloofd was om Herodias als vrouw te hebben. Dat is immers bloedschande/incest, zie Lev. 18: 16, 20: 21. Daarnaast stond Herodes natuurlijk schuldig aan echtbreuk (zevende gebod). In Markus 6: 20 lezen we dat Herodes zelf veel achtting had voor Johannes de Doper. Hij hoorde hem graag spreken en hield hem in ere.

Hij was ervan overtuigd dat Johannes een heilig en rechtvaardig man was. De haat tegen Johannes had zijn oorzaak in de scherpe afwijzing van zijn nieuwe huwelijk. Deze haat werd vooral aangewakkerd door zijn nieuwe vrouw Herodias! Vers 5 vertelt dat Herodes echter nooit Johannes zou durven doden. Hij was bang voor de reactie van het volk, want het volk hield Johannes voor een profeet. In dit gedeelte lezen we van het verjaardagsfeest van koning Herodes. Deze feesten waren een heidens gebruik, dat door de Joden veroordeeld werd. De dansen werden in Israël voornamelijk door mannen uitgevoerd, slechts bij bepaalde gelegenheden door vrouwen en dan nog in reidans. Daarom was het optreden van de prinses iets ongehoords en hebben zowel Herodes als zijn gasten (Mark. 6: 22) behagen gehad in een voor Joden ongepaste dans. Het meisje heette Salome en was de dochter van Herodias (Josephus, Ant. XVIII. 5.4; Mark. 6: 22). Ze trouwde eerst met haar oom, een halfbroer van haar vader, de viervorst Filippus (Luk. 3: 1) en later met haar neef Aristobulus. Zo werd ze eerst een schoonzuster en daarna een nicht van haar moeder. Ze is slechts één voorbeeld van de ingewikkelde familieverhoudingen in het geslacht van de Herodianen. Tijdens dit feest nemen de zaken echter een dramatische wending. De dochter van Herodias (uit haar eerste huwelijk met Filippus) voert op het feest een dans uit. Ze danst - waarschijnlijk erg uitdagend! - te midden van de gasten. De koning is erg met haar en haar dans ingenomen en doet een roekeloos aanbod: alles wat ze vraagt, mag ze hebben. In Mark. 6: 22 lezen we dat Herodes er zelfs een eed op doet. Hij zal alles geven wat ze vraagt. Met enige overdrijving zegt Herodes: 'al zou het ook de helft van mijn koninkrijk zijn.' Het meisje weet direct wat ze vragen moet. Ingefluisterd en opgehitst door haar moeder zegt ze: 'geef mij hier in de schotel het hoofd van Johannes de Doper.' Dit verzoek doet ze, zodat de hele zaak niet uitgesteld of in twijfel gebracht zou kunnen worden. Vers 9 vertelt dat Herodes onthutst en bedroefd is vanwege dit verzoek. Hij kan zich echter niet aan zijn belofte onttrekken. De mensen die met hem aan de maaltijd aanliggen, zijn immers getuige geweest van zijn eed. Dus moet Johannes sterven. Hij zendt - aldus vers 10 - een beul naar de kerker. Deze onthoofd Johannes de Doper. Als deze terugkomt, biedt hij - gruwelijk! - op een schotel het hoofd van Johannes de Doper aan het dochttertje aan. Daarmee komt een eind aan het leven van deze dappere, onverschrokken profeet! Vers 12 vertelt dat de discipelen/leerlingen van de Doper het lichaam wegnemen en met eerbied ter aarde bestellen. Daarop gaan ze alles aan de Heere Jezus vertellen.

TER OVERWEGING

Johannes was een dappere en onverschrokken profeet. Hij wees de zonde in het leven van mensen eerlijk aan (zie Matth. 3). Daarbij maakte het hem niet uit of hij tegen gewone mensen of machtige heersers sprak. Hij behaagde geen mensen, maar God. Dat is precies wat een dienstknecht van God doen moet (Gal. 1: 10). Wij moeten God meer gehoorzamen dan de mensen (Hand. 4: 19).

Deze houding komt Johannes duur te staan: eerst gevangenschap en daarna de dood. Jezus had dat voorzeggd. Maar de Heere Jezus had ook beloofd dat er genadeloos is voor zulke martelaars: 'Zalig zijn die vervolgd worden om der gerechtigheid wil; want hunner is het Koninkrijk der hemelen. Zalig zijt gij, als u de mensen smaden en vervolgen en ligende alle kwaad tegen u spreken, om Mij nentwil. Verblijdt en verheugt u; want uw loon is groot in de hemelen; want alzo hebben zij vervolgd de profeten, die voor u geweest zijn' (Matth. 5: 10-12). Herodes is een dubbelhartig mens: enerzijds luistert hij graag naar Johannes, anderzijds laat hij zich niets gezeggen. Hij stuurt zijn vrouw niet weg. Hij blijft vasthouden aan de zonde. Op den duur krijgt de zonde hem zo in zijn greep, dat hij tot een verschrikkelijke daad komt. Zonde is een verwoestende macht in het leven van mensen. De Heere vraagt een hartelijke keuze voor Zijn dienst en een breken met de zonde. Ook in onze tijd moeten wij vanuit het zevende gebod echtbreuk, hoererij en overspel zonde noemen. Dit is niet populair. Deze zonden komen ook nu vaak voor. Niet in alle gevallen is echtscheiding zonde (Matth. 19: 9). Laten we vooral pastoraal en bewogen hierover spreken. Ook in onze gemeenten zijn veel slachtoffers van echtscheiding. Laten we niet vergeten voor kinderen uit gebroken gezinnen en voor hun ouders te bidden. Herodes doet een lichtvaardige eed. Dit is in strijd met het derde gebod (zie Heidelbergse Catechismus, zondag 36). De sfeer, waarin hij deze eed doet, was zwoel: het meisje zal uitdagend gedanst hebben en de mannen in verrukking hebben gebracht. In zo'n sfeer gedijt de zonde. Uiteindelijk wordt een dag waarop men een geboorte gedenkt, de dag van een ander z'n dood! Zondige feesten zijn gevaarlijk. Johannes lijkt de grote verliezer in dit verhaal. Toch is dat slechts schijn. Want toen Johannes stierf, ging hij naar de hemel. Wie getrouw blijft tot de dood, zal de kroon des levens beërven (Openb. 2: 10). We krijgen niet de indruk dat Herodes later tot inkeer en bekering gekomen is. Later wil hij Jezus doden (Luk. 13: 31-32). Hij bespot Jezus als Deze gevangen voor hem gebracht wordt (Luk. 23: 6-11). Als Herodes onbekeerd gestorven is, was Johannes veel beter af dan hij!

GELOOFSLAER

Johannes weet zich een profeet van de Heere; hij gaat in het spoor van de oudtestamentische profeten. Hij spaart niemand, ook de koning Herodes niet. Hij wijst de zonde concreet aan: de koning is gescheiden van zijn eigen vrouw, hij pleegt overspel met de vrouw van zijn broer en er is sprake van bloedschande. We kunnen wijzen op de Heidelbergse Catechismus, vraag en antwoord 108:

'Wat leert ons het zevende gebod?'

'Dat alle onkuisheid (= alles wat niet kuis is), van God vervloekt is en dat wij daarom, haar van harte vijand zijnde, kuis en ingetogen (= rustig en matig) leven moeten, hetzij (= of) in de heilige huwelijke staat (= binnen het huwelijk) of daarbuiten.'

We weten dat Herodias niets liever wil dan dat deze profetische stem tot zwijgen wordt gebracht: Johannes zal en moet de dood sterven. Zijn doodstraf is een kwestie van tijd (vgl. vraag en antw. 105 en 106 van de Heidelbergse Catechismus):

'Wat eist (= gebiedt, wil) God in het zesde gebod?'

'Dat ik mijn naaste noch (= niet) met gedachten, noch (= en ook niet) met woorden of enig gebaar, veel minder met de daad, door mijzelf of door anderen onteer (= verlaag, zijn eer weghaal), haat, kwets (= beschadig) of dood, maar dat ik alle

wraakgierigheid (= zin in wraak) afleg (= wegdoe). Ook mijzelf niet kwets (= beschadig) of moedwillig (= expres) in enig gevaar begeef (= breng); waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren (= tegen te gaan).'

'Maar dit gebod schijnt alleen van het doodslaan te spreken?'

'God, verbiedende den doodslag, leert ons dat Hij de wortel (= oorsprong, begin) van des doodslag zoals nijd (= afgunst, jaloezie) haat, toorn en wraakgierigheid (= zin in wraak) haat en zulks (= dit) alles voor een doodslag houdt.'

Beneveld door de wijn zweert de koning bij God dat hij zijn woord zal houden. Het brengt hem tot moord op Johannes de Doper. Het laat zien waartoe het misbruik van Gods Naam kan leiden (vgl. Heidelbergse Catechismus, vraag en antw. 100):

'Is het dan zo grote zonde, Gods Naam met zweren en vloeken te lasteren, dat God Zich ook over diegenen (= hen) vertoornt, die, zoveel als hun mogelijk is, het vloeken en zweren niet helpen weren (= tegengaan) en verbieden?'

'Ja, gewisselijk (= zeker) want er is geen groter zonde, noch die God meer vertoornt, dan de lastering van Zijn Naam; waarom Hij die ook met de dood te straffen bevolen heeft.'

